

1Н//7666 71 (039)

Сяргей Марозаў

ІДЭЯ АДРАДЖЭННЯ
ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА
Ў ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫМ
ЖЫЦЦІ БЕЛАРУСІ
(1795–1939 гг.)

Гродна
«ЮрСаПрынт»
2019

ЗМЕСТ

Пералік умоўных абазначэнняў і скарачэнняў.....	3
Уводзіны.....	5

Глава 1.

Гістарыяграфія. Крыніцы. Метадалогія

1. Гістарыяграфічны агляд.....	9
2. Характарыстыка крыніц.....	34
3. Метадалогія і метады даследавання.....	56

Глава 2.

Палітычны рамантызм першага пакалення спадчыннікаў Вялікага Княства Літоўскага: праекты і рэаліі (1795–1829 гг.)

1. Грамадскія настроі ў 1795–1798 гг.	69
2. Узмацненне рэстаўратарскіх памкненняў пад час напалеонаўскіх войнаў (1799–1815 гг.).....	82
3. Ідэя адраджэння ВКЛ у дзейнасці масонскіх ложаў і тайных таварыстваў (1815–1829 гг.).....	122

Глава 3.

Сепаратысцкія настроі і ўзброеная барацьба за вяртанне дзяржаўнасці (1830–1864 гг.)

1. Палітычная традыцыя ВКЛ у паўстанні 1830–1831 гг.	140
2. Знішчэнне апошніх атрыбутаў дзяржаўнасці. ВКЛ у грамадскай думцы 30–50-х гг. XIX ст.	146
3. Ідэя «ўваскрашэння Літвы» напярэдадні і ў паўстанні 1863–1864 гг.	161

Глава 4.

Згасанне грамадска-палітычнай актыўнасці і перадумовы новай актуалізацыі пытання аб адраджэнні Вялікага Княства Літоўскага (1864–1904 гг.)

1. Адмова пасляпаўстанцкага пакалення ад намеру вярнуць ВКЛ.....	185
2. Абставіны новага звароту да спадчыны Княства.....	191

Глава 5.

Эвалюцыя падыходаў да палітычнай спадчыны Вялікага Княства Літоўскага ў 1904–1920 гг.

1. Вызначэнне народамі-нашчадкамі ВКЛ сваіх пазіцый адносна яго палітычнай спадчыны ў 1904–1914 гг.	198
2. Праекты ўладкавання беларуска-літоўскіх зямель у гістарычнай форме ВКЛ і спробы іх рэалізацыі ў 1915–1917 гг.	215

3. Праекты адраджэння ВКЛ	
пачатку XIX і пачатку XX ст.: параўнальны аналіз	233
4. Канкурэнцыя правапераемнікаў ВКЛ за яго палітычную	
спадчыну (1918 – 1920 гг.)	243

Глава 6.

«Апошнія магікане» гістарычнай Літвы і яе дзяржаўна-палітычная традыцыя ў 20-я – сярэдзіне 40-х гг. XX ст.

1. Дзяржаўная традыцыя ВКЛ у ідэалогіі	
позняга краёвага руху (1921–1939 гг.)	260
2. Апошнія грамадзяне Вялікага Княства Літоўскага	269
3. Апошнія водгукі традыцыі ВКЛ (1940-я гг.)	272

Заклучэнне	280
-------------------	-----

Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры	289
--	-----

ДАДАТКІ

1. ВКЛ у XIV ст. на карце Еўропы	320
2. ВКЛ і Каралеўства Польскае ў 1770 г. Карта	321
3. Падзелы Рэчы Паспалітай (1772, 1793, 1795 гг.). Карта	322
4. Францішак Смуглевіч. Карціна «Магіла Айчыны». 1794 г.	323
5. Алегорыя падзелу Рэчы Паспалітай. Французская графіка канца XVIII ст.	324
6. Фрагмент ліста Э. Тышынскага да М. К. Агінскага аб утварэнні асобнага Княства Літоўскага. 1811 г., чэрвень	325
7. Запіска М. М. Спяранскага «Аб уладкаванні польскіх губерняў» [сакавік 1811 г.]	327
8. З мемуараў Міхала Клеафаса Агінскага	331
9. Праект указа аб новай арганізацыі заходніх губерняў (22 кастрычніка (3 лістапада) 1811 г.)	334
10. Вялікае Княства Літоўскае паводле плана М. К. Агінскага. Карта	336
11. Палітычная карта Еўропы ў планах М. Сакальніцкага	337
12. З пісьма М. М. Карамзіна Аляксандру I з парадай не аднаўляць Польшчу. 17 кастрычніка 1819 г.	338
13. З паўстанцкага фальклору 1830–1831 гг. Заклік да «марша на Літву». Варшава, студзень – люты 1831 г.	340
14. Запіска капітана Аляксандра Васільева «Літва». 1832 г.	342
15. Запіска Зыгмунта Серакоўскага «Пытанне польскае». Снежань 1862 г.	346
16. Раман Скірмунт. Голас мінулага і патрэбы сучаснасці (1905 г.)	350
17. Раман Скірмунт. Краёвая партыя Літвы і Беларусі. Асноўная праграма (1907 г.)	352
18. Раман Скірмунт. У абарону ідэі (1907 г.)	354
19. Канстанцыя Скірмунт. Краёвая партыя Літвы і Беларусі (1907 г.)	356
20. З аўтабіяграфіі прафесара Міхала Ромера	357
21. Міхал Ромер [Ад рэдакцыі] (1906 г.)	358

22. Баляслаў Ялавецкі. «Літва, наша айчына...» (1906 г.)	359
23. Баляслаў Ялавецкі. Літва і яе патрэбы. Нацыянальны катэхізм Літвы (1907 г.)	361
24. Антон Луцкевіч. Краёвае становішча (1912 г.)	364
25. Людвік Абрамовіч. Два шляхі (1912 г.)	365
26. Міхал Ромер. Дэмакратыя і нацыянальнае развіццё (1912 г.)	367
27. Міхал Ромер. Пра наш край (1913 г.)	370
28. З мемуараў генерала Эрыха Людэндорфа, кіраўніка Обер Оста	372
29. Універсал Канфедэрацыі Вялікага Княства Літоўскага (на яўрэйскай, літоўскай, беларускай, польскай мовах). 19 снежня 1915 г. Копія	373
30. Універсал Канфедэрацыі Вялікага Княства Літоўскага (беларускамоўны варыянт). 19 снежня 1915 г.	374
31. Адозва «Грамадзяне!» Рады «Канфедэрацыі Вялікага Княства Літоўскага». Люты 1916 г. Копія	375
32. Адозва «Грамадзяне!» Рады «Канфедэрацыі Вялікага Княства Літоўскага». Люты 1916 г. Тэкст	376
33. Рэфэрат Антона Луцкевіча для беларускай дэлегацыі на кангрэс нацый у Лазане (27–29 чэрвеня 1916 г.) з абгрунтаваннем ідэі стварэння Балтыйска- Чарнаморскага саюза. Чэрвень 1916 г.	379
34. З мемарыяла групы краёўцаў (1917 г.), устрыжваных анэксіянісцкімі намерамі Германіі адносна Літвы	382
35. Антон Луцкевіч. Мемарандум канцлеру Германіі. Сакавік 1917 г.	383
36. Праекты адраджэння ВКЛ пачатку XIX і пачатку XX ст.: агульнае і адметнае (параўнальны аналіз)	388
37. Запіска Людвіка Абрамовіча «Польшча і Літва» (1917 г.) адносна пытання гістарычнай Літвы ў сувязі з польскай <i>дзяржаўнасцю</i>	393
38. Карта «Літоўская тэрытарыяльная мапа» з кнігі Й. Жылюса «Рубяжы Літвы» (Парыж, 1920 г.)	396
39. Карта «Беларусь паводле канцэпцыі ўраду БНР» (з артыкула Ч. Янкоўскага «Пад сцягам Пагоні», 1919 г.)	397
40. Пастанова Віленскай Беларускай Рады ад 18 лютага 1918 г.	398
41. Ліст Віленскай Беларускай Рады Рэйхсканцлеру Германіі [Вясна] 1918 г.	400
42. Пракакол нарады беларускай дэлегацыі з абмеркаваннем пытання аб федэрацыі з суседнімі дзяржавамі. 1 чэрвеня 1918 г.	402
43. З успамінаў Эдварда Вайніловіча	404
44. Дзённік Антона Луцкевіча. Запісы за 29.12.1918 – 16.02.1919 г.	406
45. Чэслаў Янкоўскі. Пад сцягам Пагоні (1919 г.)	409
46. Людвік Хамінскі. Памылкі (1920 г.)	411
47. Станіслаў Свяневіч. Грахі польскай палітыкі (1926 г.)	414
48. Уладзіслаў Талочка. Пра краёвасць (1927 г.)	417

49. Станіслаў Свяневіч. Ідэя краёвасці (1928 г.)	418
50. Станіслаў Свяневіч. Наша пазіцыя (1934 г.)	422
51. Людвік Абрамовіч. Трыццацігоддзе краёвай ідэалогіі (1936 г.)	424
52. Людвік Абрамовіч. In Hoc Signo Vinctes! (1925 г.)	426
53. Станіслаў Свяневіч. Грамадзянін Вялікага Княства Літоўскага (1925 г.)	429
54. Міхал Ромер. Няма Людвіка Абрамовіча (1940 г.)	431
55. Зоф'я Абрамовіч. Некалькі слоў па краёвую ідэю (1940 г.)	433
56. Юзаф Мацкевіч. Ідэя двух франтоў (упершыню надрукавана ў 1942 г.)	435
57. Вялікая Літва (1946 г.)	438